

EDITORIAAL

In december 2012, na twee mandaten van vier jaar, gaf dr. Senne Mullie de denkbeeldige voorzittershamer door aan dr. Gert Huysmans. Het is een wissel die in drie artikels vermeld wordt. Er zijn wel meer onderwerpen die in verschillende bijdragen opduiken. Meerdere stukken beperken zich ook niet tot één van onderstaande onderwerpen. Omwille van de overzichtelijkheid vermelden we hieronder evenwel niet al die kruisbestuivingen.

Financiën: in deze tijden van besparingen een evident thema, zeker als het de kosten van de gezondheidszorg betreft. Onze nieuwe voorzitter wijst erop in zijn Voorwoord, onze voormalige voorzitter benadrukt in een interview de nood aan een herziening van de middelen voor palliatieve zorg, en prof. dr. Lieven Annemans, gezondheidseconoom, verkent mogelijke pistes voor de zorg voor de frêle oudere: wie betaalt en hoe?

Euthanasie: steeds meer een gegeven voor zorgverstrekkers in palliatieve zorg en een thema dat ook naar het vorige lemma ver-

wijst. Euthanasie is immers een onderwerp dat veel overleg en tijd vergt, en bijgevolg ook middelen. Maar het is natuurlijk veel meer dan een puur medisch-technische handeling. Hoe emotioneel is het voor een arts om herhaaldelijk euthanasie uit te voeren? U leest er meer over in het interview met de Nederlandse huisarts en filosoof dr. Gerrit Kimsma.

Broosheid of kwetsbaarheid: het 10de Vlaams Congres Palliatieve Zorg, op 1 oktober 2013 in Brugge, buigt zich dit jaar over het begrip 'frailty' onder de titel 'Bezorgd om breekbaarheid'. We vroegen aan prof. dr. Nele Van Den Noortgate, geriater, om die medische term theoretisch te kaderen. Ronald De Buck, afgevaardigd bestuurder van een aantal woon- en zorgcentra, geeft een idee van de vele factoren waarmee hij als bouwheer rekening hield om een optimale woonomgeving voor (frêle) bewoners, zoals mensen met dementie, te creëren. Alexander Verstaen, directeur van het Heidehuis en psycholoog van opleiding, belicht op indringende wijze hoe je ook als ervaren hulpverlener in palliatieve zorg plots met je eigen broosheid geconfronteerd kunt worden.

Kwetsbaarheid is uiteraard niet voorbehouden

aan palliatieve zorg. Daarom maakten we een uitstapje naar de dans- en theaterwereld voor een interview met Alain Platel, oprichter van **Les ballets C de la B**. Ironisch genoeg wordt daarin een cirkelbeweging gemaakt die toch weer naar palliatieve zorg leidt.

Geschikt fotomateriaal vinden is niet makkelijk. Voor het eerst hoefden we niet terug te vallen op een fotobank maar kregen we mooi materiaal aangeboden door amateurfotografe Maaïke Béarelle. U merkt het al aan de cover.

Volgens de inleiding zouden artikels geen twee keer vermeld worden maar beloftes zijn er om héél af en toe te breken.

Verbondenheid: is een onderliggend thema in zowat alle bijdragen en wordt o.m. verwoord als 'dialogue' (dr. Gert Huysmans), 'solidariteit' (prof. dr. Lieven Annemans), 'onvoorwaardelijke acceptatie' (Alexander Verstaen), 'we kunnen alleen elkaar helpen' (Alain Platel) of 'je kunt nooit **niet** een relatie met iemand hebben' (dr. Gerrit Kimsma). Hartverwarmende woorden die een welkom tegengewicht bieden voor de vaak harde beelden en taal in de media.

Zorg voor ouderen begint bij het gebouw

Toen Ronald De Buck voorzitter werd van de toenmalige vzw Le Foyer de la Femme in Gent, stond hij voor een grote uitdaging. Hoe kon hij een gebouw uit 1928 vervangen door een of meerdere nieuwbouwcomplexen en daarbij maximaal rekening houden met de leefwereld, noden en wensen van de bewoners? Door met onverwacht veel omgevingsfactoren rekening te houden, zo blijkt uit zijn relaas over WZC (woon- en zorgcentrum) Weverbos in Gentbrugge, onderdeel van wat ondertussen de overkoepelende vzw WZC De Foyer heet.

De inplantingsplaats en het belang van de natuur

Toen in 2006 duidelijk werd dat ons vroegere gebouw vervangen moest worden door een of meer nieuwe complexen, was de vraag waar we die zouden plannen: in het centrum van Gent of ergens aan de rand van de stad? Een complex buiten Gent bouwen was geen optie omwille van programmatiebeperkingen. Het is een hele oefening om terreinen te vinden die zich conform de wetgeving nog in de bebouwde kom bevinden maar tegelijkertijd een groene inplanting toelaten. Vooral dat laatste speelt een belangrijke rol binnen een helende omgeving. Veel daglicht, verse lucht, een rustige omgeving: het draagt allemaal bij tot het algemeen welzijn van onze bewoners. Uiteindelijk besloot WZC De Foyer voor de rand van Gent te kiezen. Daar wonen veel familieleden van onze bewoners. Door de nabijheid van de natuur konden we ook voor een groene, helende en goed toegankelijke inplanting kiezen.

Een rustige omgeving is van groot belang voor zorgbehoevende ouderen en zeker voor mensen met dementie. Een teveel aan prikkels voelt voor hen snel als onveilig aan, wat on-

rust en probleemgedrag veroorzaakt. De oorzaak van die prikkels kan te vinden zijn bij rondlopend personeel (denk maar aan biep-ers en karren), bewoners en bezoekers, of bij het verkeer op straat. Naast prikkels van buiten uit, kunnen ook lichamelijke prikkels zoals pijn en de drang om te urineren voor onrust zorgen. Via herkenningpunten binnen en buiten kunnen mensen met dementie zich makkelijker oriënteren.

De kunst bestaat erin om de prikkels goed te doseren. Een inplanting in een groene omgeving veroorzaakt veel minder omgevingslawaaï en vermijdt veel stress. Geurende bloemen en planten wekken zintuiglijke prikkels op, maar in een rustige omgeving. Wanneer onze psychologe onze bewoners observeert, valt haar op dat de bewoners veel bewegingen zoals wind in de bladeren en vogels in de tuin waarnemen. Die bewegingen behoren tot de eerste waarnemingen van kinderen, en staan dan ook in het langetermijngeheugen gegrift. De aanwezigheid van dergelijke zaken geeft onze bewoners een veilig gevoel. Het zijn ervaringen waar ze nog grip op hebben, die ze kunnen begrijpen en beheersen.

De rust van de natuur staat in fel contrast met het eerder vermelde straatlawaaï. Mensen met dementie zullen lang het geluid van een naderende auto herkennen, maar niet meer met de nodige voorzichtigheid en concentratie reageren.

In WZC Weverbos hebben we bij de afdeling voor mensen met dementie een helende tuin gerealiseerd die de zintuigen prikkelt en daaraan gekoppelde herinneringen oproept. Een bijzonder aandachtspunt daarbij is onder meer het gebruik van sterk geurende plan-

ten en bloemen die wat 'gedateerd' zijn ofwel gebruikt werden tussen 1950 en 1970. Verder staan er geen giftige planten (wat iets anders is dan niet lekker), hebben we aandacht voor de toegankelijkheid en bieden we voldoende schaduw aan. Het geheel hebben we met verhoogde plantentafels aangevuld zodat de bewoners al staand of zittend in een rolstoel kunnen tuinieren. Door een goede samenwerking tussen onze landschapsarchitect en de brandweer van Gent werd het mogelijk om de brandweerweg onder de tuin aan te leggen, zodat de aanblik van deze instelling heel groen oogt.

Kleur en licht beïnvloeden ons

Wanneer je een opleiding schilderkunst of fotografie volgt, kom je onvermijdelijk bij de kleurenleer van Johannes Itten terecht. Voor die-hards zijn er ook nog Rudolf Steiner en Johann Wolfgang von Goethe. Goethe publiceerde zijn *Entwurf einer Farbenlehre* in 1810, *Das Wesen der Farben* van Steiner is gebaseerd op voordrachten die hij hield tussen 1921 en 1924. Johannes Itten, tussen 1919 en 1922 verbonden aan het Bauhaus, publiceerde zijn hoofdwerk *Kunst der Farbe* pas in 1961.

Het was wachten op Eva Heller met haar *Wie Farben wirken* (1989) voor een degelijk onderbouwd werk rond kleuren en hun psychologische invloed op de mens. Al met al is dat een vrij jonge tak binnen de wetenschap. Bij de realisatie van WZC Weverbos was een kleurenconsulente in staat om deze theorieën om te zetten in een kleurenpalet voor muren, vloeren, plafonds, gordijnen en meubilair. Haar opdracht was om op basis van warme aar

dekleuren een kleuren pallet te ontwikkelen waarin de bewoners, de medewerkers en de bezoekers zich goed zouden voelen en de omgeving als aangenaam zouden ervaren. Zelf voegde ze er nog eigen accenten aan toe: de gekozen kleuren zorgden voor een goed contrast tussen vloer, wand en meubilair. Veel van onze bewoners hebben een slechter zicht waardoor een verhoogd contrast (grijswaarden die telkens 30% verschillen) hen helpt om de omgeving beter te zien. Dat vermijdt ook heel wat valincidenten. Wanneer een bewoner even wankelt, kan hij snel de tafel of de stoel vastgrijpen die zich qua kleur duidelijk onderscheidt van de vloer en de wand. De gekozen kleuren houden eveneens rekening met kleurenblindheid en blijven voor deze mensen ook hun contrasterende werking behouden.

De verantwoordelijke van het studie bureau voor de technieken zette zijn team op een zoektocht naar de invloed van de lichtintensiteit. Dat leidde onder meer tot de toepassing van dynamisch licht in onze woonruimtes. Daarbij evolueert het licht van wit, op momenten dat onze bewoners actief moeten zijn, naar gelig op rustmomenten. Tevens heeft dat geleid tot een zeer geanimeerd debat rond de keuze van verlichtingsarmaturen en de kleur van het licht voor de kamers van de bewoners. Daar werd voorzien in een scherp wit licht boven het bed, voor wanneer bewoners iets wensen te lezen of wanneer de zorg een duidelijk zicht dient te hebben, maar ook in zachte sfeerverlichting in de rest van de kamer. De bewoner kiest zelf welk type van licht hij op welk moment wenst.

In een woon- en zorgcentrum is er niet enkel kunstlicht. De aanwezigheid van grote ramen en natuurlijk licht is van groot belang voor het welbevinden van de bewoners en is eveneens goed voor de aanmaak van vitamine D.

Ondersteunen en teruggeven van mogelijkheden

Verhuizen naar een woon- en zorgcentrum gaat zonder meer gepaard met een gevoel van veel verliezen. Veelal via een opname in een ziekenhuis kom je vrij onverwacht in een totaal vreemde omgeving terecht die als laatste stadium in het leven wordt gezien. Daarom dient een gebouw de sociale contacten te faciliteren. De aanwezigheid van een aantal zithoekjes maakt het wat 'intiemere' contact mogelijk. Bewoners moeten zich gemakkelijk kunnen verplaatsen. Goed verlichte ruime

gangen, voorzien van leuning, zorgen ervoor dat de bewoners zonder veel moeite in huis kunnen rondwandelen. Dergelijke leuning staan overigens ook in de tuin. De kippen en de konijnen van het neerhofje zorgen ervoor dat vele bewoners regelmatig een wandeling in de tuin maken. Gangrevalidatie mag best aangenaam zijn en nog nut hebben.

Tijd voor de bewoners

Zorgmedewerkers kiezen voor hun beroep om voor mensen te kunnen zorgen, niet om dossiers bij te houden, op zoek te gaan naar tilliften, tijd te verliezen met onvolledige voorraden enz. De inrichting van een gebouw kan hen heel goed ondersteunen in de zorg voor de bewoners. Het informaticasysteem, met beeldschermen op de kamers/flats en smartphones, zorgt ervoor dat de informatie altijd aanwezig is op de plaats waar die nodig is en in de meest actuele vorm. Geen gerommel meer met papier. Aftekenen en bijhouden van observatiegegevens en parameters gebeurt op het beeldscherm op de kamer, het oproepsysteem helpt hen om specifieke momenten en handelingen te onthouden.

Ook aan de ergonomie wordt veel aandacht besteed in de vorm van (demonteerbare) tilliften, een robot voor het klaarzetten van de medicatie enz. Dat maakt dat elke medewerker tijd heeft voor de bewoners, om naar hun verhalen te luisteren en al eens samen met de duofiets in de wijk rond te rijden. Een aangename werkomgeving maakt dat je net dat tikkeltje vriendelijker naar de bewoners kunt stappen.

De resultaten

Voor een nieuw woon- en zorgcentrum medewerkers vinden is vrij gemakkelijk. Hoewel na twee jaar het nieuwe er wat af is, blijft het gebouw en de werking toch zijn aantrekkingskracht uitoefenen, ook naar stagiairs toe. Inmiddels zijn de teams gegroeid naar hechte groepen, met een groot onderling respect.

Na iets meer dan een jaar werking hebben we de tevredenheid van de bewoners gemeten. Via een benchmark (**vergelijking met referentiecentra, nvdr**) weten we dat onze instelling zich in de groep van woon- en zorgcentra bevindt met de 10% hoogste klantentevredenheid. Op onze afdeling voor mensen met dementie hebben we het verbruik van psychofarmaca vergeleken met een gelijkaardige afdeling in een ander woon- en zorgcentrum. Daaruit bleek dat het gebruik van onze bewoners tweederden lager ligt dan in het andere huis. Overal in huis is te merken dat onze bewoners actief zijn en genieten van de vele sociale contacten. Wij vinden dan ook dat het meer dan de moeite waard is om als woon- en zorgcentrum ruim aandacht te blijven schenken aan alles wat de bewoner omgeeft: de inplanting, het gebouw, de tuin, het interieur, de ergonomie en de beschikbaarheid van het personeel.

Ronald De Buck

Afgevaardigd bestuurder vzw Woon- en Zorgcentra De Foyer, Gent

Contact: ronald.debuck@wzcdfoyer.be

